

ORTODOKS KİLİSESİ

Doğu Hıristiyanlığına Giriş

TIMOTHY WARE

Çevirenler

Mehmet Katar

Arif Gören

eski
reni
YAYINLARI

Eskiyeni Yayınları: 65

ORTODOKS KİLİSESİ
Doğu Hıristiyanlığına Giriş

Timothy Ware

Eserin Orijinal Adı

THE ORTHODOX CHURCH
An Introduction to Eastern Christianity

Çevirenler

Mehmet Katar
Arif Gören

© Bu eserin Türkçe yayım hakları Penguin Books, Timothy Ware ve FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.'ne (Sertifika no: 13178) aittir.

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt

ŞAFAK MATBAACILIK
İvedik O.S.B. Matbaacılar Sitesi 1515. Sk. No: 53
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0312. 229 57 84
(Sertifika No: 16104)

1. Baskı: Kasım 2019

ISBN: 978-605-5978-66-2

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.eskiyeni.org • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ORTODOKS KİLİSESİ

Doğu Hıristiyanlığına Giriş

TIMOTHY WARE

Çevirenler

Mehmet Katar

Arif Gören

Ankara 2019

Timothy Ware: 1934 yılında Somerset, Bath'da doğdu. Westminster School ve ardından Klasikler ile Teoloji okumalarında birincilik aldığı Oxford Üniversitesi Magdalen College'ta eğitim gördü. 1958 yılında Ortodoks Kilisesi'ne intisap ettikten sonra Yunanistan'a kapsamlı bir seyahat gerçekleştirdi ve bu süreçte özellikle Patmos'taki Aziz John manastırında kaldı. Athos Dağı ve Kudüs gibi diğer Ortodoks merkezlerindeki manastır yaşamı hakkında da aşinalık kesp etti. 1966 yılında papaz olarak atandı ve keşişliği benimseyerek Kallistos adını aldı. 1966 ile 2001 yılları arasında Oxford Üniversitesi'nde Doğu dinleri üzerine ders veren Spalding kürsüsünde öğretim görevliliğinde bulundu. Ayrıca Oxford'da Yunan yerel cemaatinin dini önderlik sorumluluğunu da üstlendi. 1970 yılında Oxford Pembroke College'ın öğretim kadrosuna katıldı. 1982'de Diokleia Piskoposu olarak takdis edildi ve (Ekümenik Patrikliğin idaresi altında bulunan) Thyateira ve Büyük Britanya Ortodoks Başpiskoposluğuna yardımcı piskopos olarak görevlendirildi. 2007'de Ekümenik Patrikliğin aktif olmayan metropolitliklerinden birine onursal Metropolit olarak atandı. Yazarın bu kitap dışındaki eserleri şöyledir: *Eustratios Argenti: A Study of the Greek Church under Turkish Rule* (1964), *The Orthodox Way* (1979) ve *The Inner Kingdom* (2000). Yazar bu telif eserler yanında *The Festal Menaion* (1969) ve *The Lenten Triodion* (1978) isimli iki Ortodoks ayin kitabı ile *The Philokalia* isimli eserlerin çevirmenlerinden biridir.

Mehmet Katar: 1963 yılında Malatya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Malatya'da, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. İki yıl süreyle Milli Eğitim Bakanlığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği yaptı. 1989 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi oldu. 1992 yılında İngiltere'nin Manchester şehrinde doktora tezi ile ilgili araştırmalarda bulundu. 1993 yılında *Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Tövbe* adlı çalışmasıyla doktor unvanını aldı. 1995 yılında yardımcı doçent, 2002 yılında doçent, 2009 yılında ise aynı anabilim dalında profesör oldu. Halen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışan Mehmet Katar'ın, *Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Tövbe*, *Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri - Mormonlar* ve *Hıristiyanlıkta Paskalya - Başlangıçtan Günümüze İsa'nın Diriliş Kutlamaları* adlı kitapları yanında, çeşitli kitaplarla bölüm yazarlıkları ve alanı ile ilgili makaleleri bulunmaktadır.

Arif Gören: 1988 yılında Elazığ'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. 2011 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2012-2016 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Yurt Dışı Lisansüstü Öğrenim bursu ile Amerika'da bulundu ve 2016 yılında, *Saint Augustine: A Conflict Between Grace of God and the Human Being's Free Choice of the Will*, başlıklı tezi ile yüksek lisansını tamamladı. Aynı yıl Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine başladı. Halen Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi adına Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmakta ve doktora tez çalışmalarını sürdürmektedir.

ÇEVİRİYE ÖN SÖZ

Ülkemizde Hıristiyanlık denince, genellikle ilk anda akla, coğrafyamıza daha yakın durumda olan Doğu dünyasına mensup Hıristiyanlardan çok, Batı dünyası ve Batı'da yaygın olan Katolik, Protestan gibi Hıristiyan grupları gelmektedir. Oysa Müslüman Arapların Mısır, Filistin ve Suriye gibi ülkeleri ele geçirmelerinden, Türklerin Anadolu, Balkanlar ve Doğu Avrupa'yı fethine kadar olan süreçte ele geçirilen topraklarda karşılaştıkları Hıristiyanlar, çeşitli mezheplere mensup doğulu Hıristiyanlar olmuştur. Başta Ortodoksluk olmak üzere Monofizitlik ve Nasturilik gibi çeşitli mezheplere mensup bu Hıristiyan toplulukları, yüzyıllar boyunca Müslümanların idaresinde ve Müslüman halk ile bir arada yaşamıştır.

Yüzyıllar boyu Anadolu ve Avrupa'nın önemli bir kısmı yanında, Orta Doğu olarak adlandırılan coğrafyada da hüküm süren Osmanlı Devleti Müslüman halk yanında, yukarıda zikrettiğimiz Hıristiyan topluluklarını da idare etmiştir. Osmanlı Devleti'nin, Hıristiyan nüfusun daha yoğun olduğu Avrupa'daki topraklarını büyük oranda kaybetmesi ve çöküşünün ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin, Anadolu'daki Hıristiyan nüfusu mübadele kapsamında Yunanistan'a göndermesi sebebiyle ülkemizdeki Hıristiyan nüfus belirgin bir biçimde azalmıştır. Ancak Ortodoks dünyasının en önemli merkezi sayılan Fener Patrikhanesi, İstanbul'daki cemaatiyle ülkemiz sınırları içerisinde kalmaya devam etmiştir. Bu cemaat, süreç içerisinde azalmakla birlikte günümüzde de ülkemizdeki varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Ülkemizdeki bu sınırlı Ortodoks Hıristiyan azınlık yanında, başta Rusya ve Balkan ülkeleri olmak üzere Doğu Avrupa'daki ülkelerin nüfuslarının çok büyük bir kısmı Ortodoks inancına mensup Hıristiyanlardan oluşmaktadır.

Çoğunluğu Ortodoks mezhebine mensup olan bu Hıristiyan ülkelerin, başta Rusya olmak üzere önemli bir kısmı, 20.

yüzyılda, dine olumsuz bakan komünist rejimlerin idaresi altına girmiş ve bu ülkelerdeki dini hayat belirli oranda sekteye uğramıştır. Ancak komünizmin çöküşü ve Sovyetler Birliği'nin dağılması üzerine, Ortodoks inancına mensup bu ülkelerde inanç özgürlüğünün artması ve hatta çoğu ülkede din ile devletin iç içe bir görüntü verecek kadar devlet tarafından desteklenmesi sebebiyle Katoliklik ve Protestanlık yanında, üçüncü bir önemli Hıristiyan unsur dikkatleri çekecek bir biçimde yükselişe geçmiş bulunmaktadır. Ancak tarihten günümüze Müslüman toplulukların genellikle yakın bir ilişki içerisinde bulunduğu Ortodoks dünyasındaki bu dini canlanma ve toparlanmaya karşın, ülkemizde Ortodoks Hıristiyanlıkla ilgili derli toplu çalışma sayısı oldukça sınırlı bulunmaktadır. Ülkemizde yayımlanmış olan telif ve tercüme eserlerin bu sınırlılığı sebebiyle Ortodoks Kilisesi'ni, tarihi süreci yanında, inanç ve ibadetleriyle özlü bir biçimde anlatan bu eserin dilimize kazandırılmasının uygun olacağı kanaatine vardık.

Bu çeviriyi yaparken mümkün olan en üst düzeyde yazarın diline ve anlatımına sadık kaldık. Bu nedenle de yazarın, özellikle Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti hakkında kullandığı nesnel olmayan dile -bu dili rahatsız edici bulmakla birlikte- hem objektiflik hem de ötekinin bize bakışını okuyucuya göstermek amacıyla sadık kaldık. Yazarın Osmanlı Devleti, Türkiye Cumhuriyeti ve Müslüman Türkler hakkındaki haksız itham ve ifadelerini, yine kendisinin Kilise tarihini anlatırken Osmanlı'nın Ortodoks Kilisesi'ne tanıdığı özgürlüğü, o dönem Batı'daki Hıristiyanların bile farklı mezhepten dindaşlarına tanımadığı şeklindeki ifadeleriyle nakzettiğini ve bu ifadelerin, yazarın ithamlarına yeterli bir cevap olacağını düşündük. Yazarın Türklere yönelik bu haksız itham ve iddialarına karşın, kitabın ilk baskısında Katolikler, Protestanlar ve hatta kendi içlerinden çıkmış olan ikonoklastlar hakkında kullanılmış olduğu ağır ifadeleri, kitabın gözden geçirilip düzeltilmiş bu son baskısında, Hıristiyan birliğini sağlamak adına, özenli bir biçimde ayıkladığımı not etmeyi de gerekli gördük.

Yazarın, özgün metinde sembollerle gösterdiği dipnotları, elverişli bir teknik olmaması nedeniyle sıra numarası ile gösterdik. Okuyucunun metni daha sağlıklı anlaması için metinde geçen birtakım şahıs, olay ve kavramları dipnotta, yazarın kendi dipnotlarıyla karışmaması için sembollerle, çevirenin notu olarak kısaca açıklamayı uygun gördük. Ayrıca kitabın özgün metnindeki sayfa numaralarını da metnin yanında göstermeyi tercih ettik. Son olarak bu kitabın Türkçe'ye tercüme edilip yayımlanabilmesi için, öncelikle kitabın yayın hakkını elinde bulunduran Penguin Books'tan gerekli izinleri alan ve kitabın dizgisi sürecinde gerekli titizliği büyük bir özenle sergileyen Eskiyei Yayınları'nın editörü Sayın Hüseyin Nazlıaydın'a ve yayınevi çalışanlarına teşekkür ediyoruz.

Mehmet Katar
Arif Gören

İÇİNDEKİLER

Çeviriye Ön Söz -----	5
Harita -----	10
Giriş-----	11

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİH

1 Başlangıç -----	23
2 Bizans - I: Yedi Konsilin Kilisesi -----	30
3 Bizans - II: Büyük Bölünme -----	58
4 Slavların İhtidası -----	91
5 İslam İdaresinde Kilise -----	106
6 Moskova ve St Petersburg -----	122
7 Yirminci Yüzyıl - I: Grekler ve Araplar -----	148
8 Yirminci Yüzyıl - II: Ortodoksluk ve Militan Ateistler -----	168
9 Yirminci Yüzyıl - III: Diyaspora ve Misyon -----	197

İKİNCİ BÖLÜM

İNANÇ VE İBADET

10 Kutsal Gelenek: Ortodoks İnanıcının Kaynağı -----	221
11 Tanrı ve İnsanoğlu -----	235
12 Tanrı'nın Kilisesi -----	268
13 Ortodoks İbadeti - I: Dünyevi Cennet -----	295
14 Ortodoks İbadeti - II: Sakramentler -----	307
15 Ortodoks İbadeti - III: Bayramlar, Oruçlar ve Bireysel Dua -----	333
16 Ortodoks Kilisesi ve Hıristiyanların Yeniden Birleşmesi -----	342
İLERİ OKUMALAR -----	365
DİZİN -----	379

